

HACERÜ'L-ESVED*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn...

Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân! Feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyidînâ muhammedin salla'llahu aleyhi ve sellem...

Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ, ve külle muhdesin bid'ah, ve külle bid'atin dalâleh, ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi'l-muttasili ile'n-nebiyyi salla'llahu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

*لَوْلَا مَا مَسَّ الْحَجَرَ مِنْ أَنْجَاسِ الْجَاهِلِيَّةِ مَا مَسَّهُ ذُو
عَاهَةٍ إِلَّا شَفِي، وَمَا عَلَى الْأَرْضِ شَيْءٌ مِنَ الْجَنَّةِ غَيْرُهُ*

(ق عن ابن عمرو)

RE. 360/1 (*Levlâ mâ messe'l-hacere min encâsi'l-câhiliyyeti mâ messehû zû âhetin illâ şufiye, ve mâ ale'l-ardi şey'un mine'l-cenneti gayrühû*)

Sadaka rasûlü'llâh, fîmâ kâl, ev kemâ kâl.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Aziz ve muhterem müslüman kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretlerinin selâmı, rahmeti, bereketi cümlenizin üzerine olsun.

Şurada Peygamber SAS Hazretleri'nin mübarek hadislerinden bir miktarını okuyup izah edeceğiz.

Peygamber SAS Hazretleri'nin ehâdis-i şerîfesinden bir kısmını, üstadımız, hocamız, Gümüşhaneli Ahmed Ziyâeddin Hazretleri'nin te'lif eylediği *Râmûzü'l-Ehâdis* isimli hadis mecmuasından okumaya devam ediyoruz.

Bu hadis-i şeriflerin okunmasına ve izahına geçmeden önce evvelen ve hâssaten nümûne-i imtisâlimiz, rehberimiz, Peygamberimiz, Efen-dimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'nin ruh-u pâki için ve onun âl, ashâb ve etbânın ruhları için; ve cümle sâdât ve meşâyih-ı turûk-u aliyyemizin ervâhı için; eserin müellifi Gümüş-hâneli Hocamız'ın ruhu için, hocamız Mehmed Zâhid-i Bursevî Hazretleri'nin ruhu için ve sâir enbiyâ ve mürselîn ve evliyâ ve sâlihînin ervâhı için;

Ve uzaktan ve yakından bu hadis-i şerifleri dinlemek üze re şu mescide cem olmuş olan siz kardeşlerimizin de ahirete intikâl ve irtihâl eylemiş olan bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhları için, kabirlerinin pür nûr olması, ruhlarının mesrûr olması için;

Biz müslümanlarında Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızasına uygun ömür sürüp, huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmamıza vesile olması için, bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım öyle başlayalım; buyurun:

.....

a. Hacerü'l-Esved Hakkında

Hadîs-i şerîflerin birincisi, Hacerü'l-Esved hakkında.

Hacerü'l-Esved, renginden dolayı esved diye sıfatlanmış. Rengi koyu renkli olduğu için esved denmiş. *Hacer* de “taş” demek. *Hacerü'l-Esved*. Ama “*Hacer-i Es'ad*” da diyenler var; yani “en mes'ud, en saîd, en uğurlu, en bahtiyar taşlardan birisi.”

Bu taşı İbrâhim AS, tavafın başlangıcı olmasının nişânesi olmak üzere Beytullah'ın köşesine yerleştirmiş. Ondandır sonra Beytullah'ı tavaf edecek olan hacılar, ibadet ehli, umreciler, mu'temirler ona selam edip istilâm edip ondan sonra oradan başlıyorlar. Şöyle yukarıdan baktığımız zaman, saatin ibresinin dönüşünün tersi istikamette Beytullah'ın etrafında tavafa devam ediyorlar, o ibadetlerini, vazifelerini yapıyorlar. Hacerü'l-Esved'in yanından geçerken de her seferinde ona el kaldırıp, “*Bi'smi'llâhi allâhu ekber!*” deyip onu istilâm edip ondan sonra tavafın şavtına devam ediyorlar.

Bu Hacerü'l-Esved tabii telaştan, gürültüden, sıkıntıdan, izdihamdan, kalabalıktan dolayı gidenler tarafından doğru düzgün görülemezdir.

Hacerü'l-Esved; büyücek bir tepsi gibi, bir halka gibi olan gümüşten kalın bir çerçeve içindedir. İçerisi oyuktur, o gümüş yüzük gibi olan şeyin içeriye doğru, iç kısmındadır, çıkıntı da değildir.

Taş dikkatli bakıldığı zaman turuncu renkli, sarı renkli, kırmızı renkli bir damarlı renkli zemin; yapıştırıcı, birleştirici malzemenin içinde on iki kadar parçadır.

İbrahim AS onu oraya koyduğu zaman yekpâre idi. Sonradan çeşitli sebeplerle parçalanmıştır.

Abdullah ibn-i Zübeyr döneminde (683-692) çıkan bir yangında üç parçaya ayrılmış, parçaları birbirine yapıştırılarak gümüş bir mahfaza içine alınmıştır.

930 yılında Karmatîler Mekke'de katliam ve yağma yaptılar, Hacerü'l-Esved'i yerinden söküp Necid'e götürdüler. Böylece Kâbe uzun bir süre Hacerü'l-Esved'siz kaldı. Nihayet 950 yılında Fatımî Halifesi Mansûr-Billâh'ın emriyle, diğer bir rivayete göre ise Abbasî Halifesi Mutî'-Lil-lâh'ın 30.000 dinar fidye ödemesi üzerine *Hacerü'l-Esved* Mekke'ye getirilerek yerine yerleştirilmiş ve gümüş mahfazası tamir edilerek yenilenmiştir.

Daha sonra, Hacerülesved'i çalma veya ondan bir parça koparma yönünde birçok teşebbüs olmuşsa da bunlar engellenmiş, koparılan parçalar özenle yerine monte edilmiştir.

Bu taşa ait küçük bir parça Kanunî Sultan Süleyman döneminde bir hadım ağası tarafından İstanbul'a getirilmiş ve türbe kapısının üst tarafına konulmuştur.

Bir parçası da, Sultanahmet'de bir cami var, mâlum o me yd an bittikten sonra aşağı doğru inilince, adını şu anda hatırlayamayacağım, o caminin de bir yerinde ben gittiğim zaman

gösterdiler, “Bu da Hacerü’l-Esved’in bir parçasıdır.” dediler. Orada da bir parçası var. Parçalandığı için demek ki o devirde parçalarının bir kısmı da buraya getirilmiş.

Bu Hacerü’l-Esved, mübarek bir taştır. Hz. Ömer onu öpmüşde demiş ki:

“—Rasûlüllah’ın öptüğünü görmeseydim öpmezdim. Sen de bir taştan ibaretsin!”

Hz. Ali Efendimiz diyor ki:

“—Yâ Ömer, öyle deme! Bu taş senin bildiğin taşlar gibi değil; bu taş fayda da verir, zarar da verir. Bu taş hep önünden geçip de kendisine istilâm edenlere, ‘*Bi’smi’llâhi allâhu ekber!*’ deyip de tavaf edenlere kıyamet gününde şehadet edecek. Bu önemli bir taştır, lâlettayin bir taş değildir.” diyor.

Onun üzerine, Hz. Ömer Hz. Ali Efendimiz’in şöyle göğsüne vurmuş:

“—Allah’ın verdiği ilim, sana mübarek olsun!” demiş.

Ne güzel insanlar! Koca muhterem insanlar, hepsi büyük, abide gibi değerli insanlar. Halife ama karşı taraftan bir hak söz söylenince ne güzel karşılıyor.

Ötekisi de bak:

“—O büyüktür. Bir laf söyledi, ben de susuvereyim.” demiyor, hakkı söylüyor.

Çok edepler var, büyüklerin hayatlarını okumakta bize çok fayda var. Bakın bizim bu okuduğumuz da Rasûlüllah’ın hayatından sahnelerdir.

Hadis ne demek? Rasûlüllah Efendimiz'in ya sözüdür, ya fiilidir, ya takriridir. Rasûlüllah'ın hayatından bize pencere açılıyor da, biz oradan onun hayatının sahnelerine bakıyoruz. Çok istifade ediyoruz.

Bir de:¹

عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ.

(*İnde zikri's-sàlihîne tenzîlü'r-rahmeh*) “Sàlih insanlar yad olunduğu, anıldığı, zikredildiği zaman Allah'ın rahmeti oraya yağar, iner.”

Salih insanların, büyük kimselerin, büyük evliyâullahın, ashâb-ı kirâmın hayatını okuyun, ibretle okuyun, dikkatle okuyun; her hareketlerinde çok ibretler var.

Meselâ, Hz. Ömer. Birçok hadîs-i şerîflerden belli ki babayiğit, bahadır bir kimse, boylu postlu bir kimse, güçlü kuvvetli, pazusunu kimse alt edecek durumda değil. Kılıcı kuvvetli, yumruğu, pazusu ağır, kuvvetli bir kimse ama birisi hanımını şikâyet etmek üzere Hz. Ömer'in evine gelmiş, o da kapıdan dışarıya çıkmış, diyor ki:

“—Onlar bizim yemeklerimizi pişirirle, ihtiyaçlarımızı görürler, onları hoş gör.”

Bakın, “Gücüm kuvvetim var, ben hanımı ezerim, döverim, vururum, kırarım.” demiyor.

¹ Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.V II, s.285; Süfyan ibn-i Uyeyne Rh.A'ten. Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.249; Ahmed ibn-i Hanbel, *Zühed*, c.I, s.325; Şevkânî, *el-Fevâidü'l-Mecmûa*, c.I, s.254, no:109; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.763, no:1772.

Çok ibretler var. Onların hayatlarını okursak, hayatımızı nasıl geçirmemiz gerektiğine dair bilgiler alırız.

İşte bu mübarek taş hakkında neler söylesek az gelir de, bu mübarek taşın hakkında Peygamber Efendimiz şu hadîs-i şerîfi buyurmuş, diyor ki:²

لَوْلَا مَا مَسَّ الْحَجَرَ مِنْ أَنْجَاسِ الْجَاهِلِيَّةِ، مَا مَسَّهُ ذُو
عَاهَةٍ إِلَّا شَفِي، وَمَا عَلَى الْأَرْضِ شَيْءٌ مِنَ الْجَنَّةِ غَيْرُهُ

(ق. هب. عن ابن عمرو)

RE. 360/1 (*Levlâ mâ messe'l-hacere min encâsi'l-câhiliyyeh*) “Eğer cahiliyet devrinin necasetlerinden, pisliklerinden Hace rü'l- Esved'in üstüne temas etmiş şeyler olmasaydı...”

İslâm'dan evvel cahiliyye devri vardı. O devirde o taşın üstüne temas etmiş, yer etmiş, sürülmüş cahiliyet devri pisliklerinden, küfründen, yanlış itikatlarından, bozukluklarından bir şeyler olmasaydı; (*Mâ messehû zû àhetin*) “Âmâlık gibi, cüzzam hastalığı gibi, abras hastalığı gibi, semavî âfet olarak bir derde giriftar olan bir dertli insan, kim olursa olsun, kim ona temas etseydi; (*illâ şüfiye*) mutlaka şifa bulurdu.”

Cahiliye devrinin kötü fikirleri, kötü itikadları kirletti de te sir olmuyor. Yoksa ona değse insan şifa bulurdu.

² Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V , s.75, no:9012; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.449, no:4033; Abdullah ibn-i Amr ibnü'l-As RA'Dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XII, s.216, no:34734; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV III, s.209, no:19228.

Cüzzam ne demek? O zaman tedavisi imkânsız bir hastalık. Şimdi de işte bilmem “Onu yapıyorlar, bunu yapmıyorlar mı; çok zor.” diyorlar ama cüzzamlıları bir yere ayırıyorlar.

Abras hastalığında derinin üstünde bölge bölge renk değişimleri oluyor, Sonra onlar deri kanserine çeviriyormuş. Ben doktorlara sordum. O da bir amansız hastalık... Bilhassa o sıcak memlekette güneş ışıklarının deride yaptığı tahribattan dolayı olan amansız ve öldürücü bir hastalık.

Âmâlık; gözlerin görmemeye başlaması. Bitti işte, göz bir kere bozuldu mu bir daha düzelmez.

İşte o hastalıklar bile ona temas ettiği zaman iyi olurdu ama demek ki o cahiliye devri yok mu, ah o cahiliye devrinin o kötü itikatları, kötü fikirleri... O cahiliye devri Araplarının kötü âdetleri olmasaydı, Hacerü'l-Esved'in üzerinde bu şifa olurdu.

(*Ve mâ ale'l-ardi şey'ün mine'l-cenneti gayruhû*) “Cennetten yeryüzünde bundan başka hatıra yoktur; cennetten inmiştir.”

Peygamber Efendimiz'in bir hadîs-i şerîfi var ki:³

³ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.277, no:13974; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.420, no:803; Neseî, *Sünen*, c.IX, s.390, no:2886; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.400, no:3916; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.307, no:2796; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.450, no:4034; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c. V , s.219, no:2733; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XII, s.214, no:34724; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XII, s.177.no11712.

الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ

(حم. عن أنس؛ ن. عن ابن عباس)

(*El-hacerü'l-esvedü mine'lcenneti*) “Hacerü'l-Esved cennet- tendir.” buyurmuş.

Mübarek bir taştır. İşte bunun hakkında Peygamber SAS Hazretleri böyle buyurmuş. İmam Suyûtî Hazretleri de (*İsnâdühû hasenün*) “Sahih isnadlı bir hadîs-i şeriftir.” buyuruyor. İbn-i Abbas'tan rivayet edilmiştir. Abdullah ibn-i Amr ibnü'l-Âs'tan da rivayet edilmiştir diye anlatıyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri oraları ziyaret etmek nasib etsin... Hacerü'l-Esved'i öpmek, ona temas etmek nasib etsin...

“—Yâ Rabbi! Evet, hacca geldi, tavaf etti, beni selâmladı, benim karşımdan geçti.” diye onun şefaatine mazhar olmayı cümlemize nasib eylesin...

Bir husus daha var: Hacerü'l-Esved'in başında çok çekişme oluyor. Tabii insanlar sevdikleri için, hepsi birden hücum ediyorlar. Herkes hücum edince de izdihamdan dolayı bir itişme, kakışma oluyor. İnsanlar itişmiyor ama hücum ettiği için insanların omuzları çatırıyor.

Şahsen ben bunu; “Müslümanlara ezâ, cefâ olmasın.” diye uygun görmüyorum. Uzaktan durun, hele kadınlar filan oraya hi çgirmeyip uzaktan selamlarsa, böyle işaret etmek de gitmiş, elini sürmüş gibi olur. Ezâ, cefâ vermemek bakımından...

Fakat Abdullah ibn-i Ömer RA hacda; “Mutlaka öpeceğim!” demiş; bir girmiş, burnu kanamış. Çıkmış abdestini tazelemiş, tekrar gelmiş; yine girmiş, yine burnu kanamış. Tekrar çıkmış, abdest almış; tekrar girmiş. Buradan anlaşılıyor ki öyle yapana da herhalde bir ruhsat tarafı var.

Demek âşik ki onun öneminden dolayı; “Rasûlüllah öyle yaptı.” diye o gayretle yapmak istiyor. Hz. Ömer’in oğlu, ashâb-ı kirâmın fakihlerinden. O da öyle yapmış. Okudum, hayret ettim. “İlla o mübarek taşı öpeceğim.” diye, aşkından, şevkinden burnu tekrar tekrar kanamış da, tekrar tekrar dışarıdan abdest almış, yine girmiş. O da öyle. İctihad farkı, kanaat farkı. O da öyle düşünmüş.

Allah-u Teâlâ Hazretleri iyi niyetle yapılan her harekete ecir verir; kanaatler farklı olsa bile, mühim olan iyi niyet...

b. İctihadlar Farklı Olabilir

“—Efendim, filanca arkadaş horul horul uyuyor.”

Belki “Geceleyin kalkayım.” diye şimdi uyuyor. O zaman şimdiki uykusu iyi bir şey.

“—Filanca arkadaş uyumuyor.”

Eh, işte “Uyku uyumayayım da tesbih çekeyim, sevap kazanayım.” diye düşünüyor.

O da güzel! Hepsinin niyetine göre Allah ola ki ecir, sevap verir.

Ashâb-ı kirâmın olsun, ondan sonra gelen müslümanların olsun, yaptıkları hareketlerde iyi insanların aleyhinde dili dedikoduya hiç bulaştırmamak lazım.

“—İyi insansa onun kanaati odur, içtihadı o tarzda tecellî etmiş, düşünmüş, taşınmış, aklı onun daha uygun olduğu kanaatine varmış, onun için öyle yapmış.” diye hepsini hoş görmek lazım!

“—Efendim, filanca sahabe filanca sahabenin üstüne hücum etmiş, harp etmişler, darb etmişler.”

Karışma sen! Onların zamanında olsaydın durumun daha zor olurdu, illa bir tanesinin yanında olacaktın. İşte çok şükür, kaç asır sonra gelmişsin. Allah senin elini kanlarına bulaştırmamış, dilini ne bulaştırırsın? Çok dikkat etmek lazım.

Onun için bizim ulemamız kitaplarında yazmışlardır ki ashâb-ı kirâmın arasındaki bazı münâzaalar, çekişmeler ictihat farkındandır. Yoksa birisini kötüleyip tepeleyip ötekisinin tarafını tutmak uygun değildir, ictihadı o tarzdadır. İnsan düşünür taşınır, düşünürse bazı inceliklerini bulur. İyi niyetle düşünme li. İnsan iyi niyetle düşünürse, bazı kötü şeylerin iyi olduğunu anlar. Bir misalle anlatayım.

Bir zât İmâm-ı Âzam Efendimiz’in şöhretini duymuş, onu merak etmiş. “Kûfe’de bir fakih var, bir alim var ama emsalsiz bir alim.” demişler. İmâm-ı Âzam, en büyük imam, çok kıymetli bir alim. Eşyasını satmış savmış, çıkınını yanına almış, çarığının ayağına geçirmiş, Horasan’dan kalkmış Kûfe’ye gelmiş.

Neden?

“—Şu zât-ı muhteremi tanıyayım, bu zât-ı muhteremin hizmetine gireyim, onun yanında hizmet ederken ömrüm geçsin, vefatım bunun yanında olsun, vefat edince bu muhterem zât cenaze namazımı kıldırırsın da âhirete böyle bir ağzı dualı, makbul bir insanın kıldırıldığı namazla, duayla geçmiş olayım.” diye düşünmüş.

O devirde o niyetle Horasan’dan kalkmış, İran’ı geçmiş. Hicretten ne kadar sonra? Peygamber Efendimiz’den bir buçuk asır sonra, yüz elli yıl kadar bir zaman geçmiş. Kûfe’ye gelmiş.

Kûfe neresi? Kûfe, Bağdat civarında bir kasaba, şehir. O zaman yeni kurulmuş, Araplar oraya bir kasaba kurmuşlar, tesis etmişler, yerleşmişler; bir şehir olmuş. O zamanki şehirler de şimdi bizimkiler gibi uçsuz bucaksız değildir; etrafında suru vardır, beş-on evden ibarettir. Tahminen bizim şimdiki köyler gibidir.

Neyse Kûfe’ye gelmiş, çarşısına gitmiş, bir dükkâna girmiş, bir adama sormuş:

“—Burada İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe, Numan ibn-i Sâbit denen bir zât varmış, şöhretini duydum, geldim. Nerededir, nasıl bulurum?” deyince, adam demiş ki;

“—Bak işte, şu karşıdan geleni görüyor musun; o adam.”

Bir de bakmış ki muntazam bir cübbe, bembeyaz güzel bir sarık, tertemiz bir kılık kıyafet. Horasan’dan gelen; “Eyvah” demiş. “Galiba bu ehl-i dünya, süslü, temiz giyiniyor. Benim nazarımda şöyle bir aba giyecekti sırtına, boynu bükük bir ihtiyar olacaktı, hırpâni kılıklı

olacaktı, dünyaya meyletmeyen bir insan olması lazımdı. Bu, süslü muntazam giyinmiş. Giyimine kuşamına dikkat eden bir insan. Eyvah, hata mı ettik acaba?” diye düşünmüş.

Şöyle uzaktan takip ederken İmâm-ı Âzam Hazretleri çarşıda yürümüş, bir manav dükkânının önüne gelmiş. Manav dükkânı önünde sekiz-on tane üzüm küfesi varmış. Üzümlere bakmış, bu da uzaktan ona bakıyor. İmâm-ı Âzam Hazretleri üzümlerde n bir almış, bir daha almış, bir daha almış. Her küfeden beşer onar üzüm atıştırmış.

Bu uzaktan demiş ki:

“—Bu nasıl imam, bu nasıl fakih, bu nasıl takvâ ehli insan ki içeriye girinceye kadar üzümle karnını doyurdu. Çeşni, hadi bir baksa neyse ne. Oradan oradan kaç tane aldı. Üzümle neredeyse karnını doyurdu. Bu benim tahmin ettiğim gibi bir insan değil demek ki; öyle olsaydı harama, helâle dikkat ederdi.”

Neyse o öyle düşünüp dururken, İmâm-ı Âzam Hazretleri, kapıdan yine çıkmış karşı sokağın içine girmiş. O da yürümüş, sokağa kadar gelmiş, “Nereye gidiyor?” diye bakmış. Bakmış, İmâm-ı Âzam orada köşede bir kadınla senli benli konuşuyor.

“—Vay, bu adam köşe başında kadınlarla da konuşuyor.” demiş. Bir de gülüşmüşler; “Bak bir de kadına güldü.” demiş. “Ben en iyisi bu adamla hiç tanışmadan dosdoğru tekrar Horasan’a döneyim, bu benim umduğum adam değil.” demiş.

Tam dönüp gideceği sırada İmâm-ı Âzam Hazretleri arkasından adıyla seslenmiş ona:

“—Ey filanca, dur!” demiş. Yanına gitmiş.

Şimdi bir kere ismini nereden bildi; deyince bir afalladı. Daha hiçbir şey yapmadan demiş ki;

“—O manav dükkânı benim dükkânım. O üzümler benim bağlarımın üzümü. Ben adamlarıma çok sıkı tembih ettim, aman koruk koparmayın, olmamış üzüm koparmayın, ticaretime gölge düşürmeyin, haram katmayın, aman olgun üzüm olsun. Acaba dediklerimi yaptılar mı, diye üzümleri kontrol ettim. O kadar çok yiyişim kendi üzümümü, adamlarımı kontrol etmek içindi. Ticaretime haram karışmasın diyeydi.”

İş şimdi düzeldi mi? Elbette, düzeldi. İnsan kendi üzümünden yer, adamlarını da araştırır.

“—O sokağın içinde konuştuğum kadın, benim kendi hanımım.

İnsan kendi hanımıyla konuşur. Ona dedim ki; ‘Akşama hazırlık yap, uzak bir diyardan, Horasan’dan bize bir misafir gelecek, ona yemek hazırla.’ dedim.”

Adam tabii kıpkırmızı olmuş.

“—Sonra” demiş, “Şu üstümdeki kıyafetlere gelince, süslü, temiz kıyafet, kıymetli elbiseler, sarıklar... Rasûlüllah SAS Hazretleri buyurdu ki:⁴

⁴ Hünnâd, *Zühd*, c.II, s.421, no:826; Yahyâ ibn-i Ca’de Rh.A’ten.

Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.V , s.163, no:6201; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.143, no:1067; Ebû Saîd el-Hudrî RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.V I, s.951, no:17191; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.224, no:688; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.V III, s.13, no:6778.

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَمِيلٌ، يُحِبُّ الْجَمَالَ، وَ يُحِبُّ إِذَا
أَنْعَمَ عَلَى عَبْدِهِ نِعْمَةً أَنْ يَرَى أَثَرَهَا عَلَيْهِ

(هناد عن يحيى بن جعدة)

RE. 87/11 (*Inna'llàhe tealâ cemîlün*) “Hiç şüphe yok ki yüce Allah güzeldir, (*yühıbbü'l-cemâl*) güzelliği de sever. (*Ve yuhıbbü izâ en'ama alâ abdihî ni'meten, en yerâ eserehâ aleyhi*) Ve bir kuluna vermiş olduğu, bahşetmiş olduğu, ihsan etmiş olduğu nimetinin eserinin kulun üzerinde görülmesini de sever.”

Allah sana ne verdi? İlim verdi. Konuş bakalım, dinlesinler, ilminden istifade etsinler.

Ne verdi? Para verdi. Dağıt bakalım, görelim parayı... Fakir misin, zengin misin belli değil; dağıt da, şu fukarâ-ı müslimîn istifade etsin. Namını yürütecek hayr u hasenât, sana sadaka-i câriye olacak çeşme yaptır, köprü yaptır, han yaptır, hamam yaptır. Zenginsen, zenginliğin görünsün.

“—Ben de zenginim. Allah bana zenginlik verdi.” demiş.

İmâm-ı Âzam Hazretleri zengindi, varlıklı insandı, ticaretle iştigal ederdi. Talebelere kendisi para verirdi.

“—Evlâdım sen nereye gidiyorsun?”

“—İşe gidiyorum.”

“—Ne kadar para alıyorsun?”

“—Şu kadar.”

“—Al sana benden daha fazla para; gel, ilim öğren!”

Talebeye kendisi para verirdi, oturturdu, ilim öğretirdi. Meclisinde böyle nice kıymetli insanlar, o meşhur imamlar, arkasından yetişen kimselerin bir kısmı böyle yetişmiştir.

“—Evladım sen kimsin?”

“—Filancanın oğluyum, kuyumcunun yanında çalışıyorum.”

“—Ne kadar alıyorsun?”

“—Şu kadar.”

“—Bırak onu, gel benim dersime, ben sana daha fazla para veririm.” derdi, öyle yetiştirirdi.

Bir mesele konuşulduğu zaman hepsine sorardı. “Şöyle bir mesele var, bu hususta senin görüşün nedir?” derdi, müzâkere ederlerdi.

İmam-ı Âzam Hazretleri mantık, muhakeme bakımından emsalsiz bir insandı. Hukuk bilgisi bakımından, zihninin müstakimliği bakımından emsalsiz bir insandı.

“—Allah bana zenginlik verdi; işte bu zenginliğin eseri üzerimde görülsün.” diye yapıyor.

Ben zengin gibi giyineceğim ki fakara beni bilecek, gelecek, isteyecek. Fakir gibi giyinirsem fakara bana acır, para vermeye kalkar.

İstanbul’da geçen haftalar anlattım. Ankara’da bir kasabaya gittim, bir kasaba değil de kenar mahalleye gittim. Eskiden Ankara’ya yakın köymüş. Namaz kıldık. “Konuş.” dediler; bildiğimiz birkaç âyetten, hadisten cemaate söyledik, dışarıya çıktık.

Cemaat;

“–Nasılsınız, iyi misiniz, hoş geldiniz, burada ne arıyorsunuz, kimsiniz?” diye soruyor.

Biz de onlara sorduk.

Baktım bir adamcağızın yakası yamalı, elbisesi yamalı, üstü başı, ayağındaki meshi filan eski; baktım fukaracık. Müslüman adam; camiye geliyor, giyimi kuşamı da çok hırpâni. Cebimden şöyle bir miktar para çıkardım, vereyim, dedim.

Adam:

“–Olmaz, ben zenginim yahu, benim malım var, mülküm var, ticarethanem var. İstemem, almam.” dedi.

E peki zenginsen zengin gibi giyin! Bak, ben sana para vermeye kalktım.

Biz Hicaz’da giyinip Harem-i Şerîf’e gidiyorduk, fukara dosdoğru yanımıza geliyordu, el açıyordu. Herhalde giyimimizde n bizi bir şeye benzetiyor, zengin sanıyor, dosdoğru yıldırım gibi bizim önümüze geliyor, bizden bir şey istiyor. Veyahut sabah namazından sonra oturuyorduk, yanımıza geliyor çöküyor. Kıyafetimizden herhalde, “Temiz giyinelim!” filan diye elbise mizi yıkıyoruz, bembeyaz gidiyoruz, ondan.

İmâm-ı Âzam Hazretleri de demiş ki; “Allah, verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek ister de ondan böyle giyiniyorum.”

Şimdi bu niyet de düzeldi mi? Bu da düzeldi. “Sen, içime bak.” demiş.

İçine bakmış, mütevazı. Dış görünüş itibariyle adam onun yanına yanaşmayacaktı da memleketine geri dönecekti ama izah edince iş düzeldi. Onun gibi işte. Ameller niyetlere göredir.

Bu sözü nereden açmıştık, hatırlatalım: Ashâb-ı kirâm arasındaki muamelelerden.

“—Hz. Âişe Validemiz, Hz. Ali Efendimiz’le şöyle olmuş, Aşere-i Mübeşşere’den filanca ile falanca, filancalar ile şöyle yapmış.”

Sen hiç karışma, aman! Bak, bir izah edilir; onlar berat ederler, sen bu sefer onlara dilini uzattığın için ceza çekersin.

İhtilaflarına karışma! Müslüman ihtilafı örtücü olacak, ihtilafa parmağını takıp da cart diye yırtıcı olmayacak.

Hacerü’l-Esved ile ilgili olan hadîs-i şerîfi bitirdik; gelelim ikincisine. Bu ikinci ve üçüncü hadîs-i şerîf de köpeklerle ilgili.

Evde Köpek Beslemek

Peygamber SAS Hazretleri buyuruyor ki:⁵

⁵ Tirmizî, *Sünen*, c.V , s.437, no:1410; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.IX, s.392, no:3196; Neseî, *Sünen*, c.XIII, s.220, no:4206; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V , s.56, no:20590; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.III, s.148, no:4791; İbn-i Asâkir, *Mu’cem*, c.I, s.441, no:907; Ruyânî, *Müsned*, c.III, s.470, no:1274; Abdullah ibn-i Mugaffel RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XV , s.44, no:40013; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XV III, s.193, no:19189.

لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا،
فَأَقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَهِيمٍ، وَمَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ
يَرْتَبِطُونَ كَلْبًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِمْ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ:
إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ، أَوْ كَلْبَ حَرْثٍ، أَوْ كَلْبَ غَنَمٍ

(حم. ت. ن. ه. عن عبدالله بن مغفل)

RE. 360/2 (*Levlâ enne'l-kilâbe ümmetün mine'l-ümemi le emertü bi-katlihâ, fa'ktülû minhâ külle esvede behimin, ve mâ min ehl-i beytin yertebitûne kelben illâ nekasa min amelihim külle yevmin kırâtun: İllâ kelbe saydin, ev kelbe harsin, ev kelbe ganemin.*)

Mânasını verelim, biraz da söyleyecek sözümüz var:

(*Levlâ enne'l-kilâbe ümmetün mine'l-ümem*)
“Eğer köpekler de canlı topluluklarından bir grup olmasaydı, -ümme, ‘grup’ de mek- canlı gruplarından bir grup olmasaydı.” (*Leemertü bi-katlihâ*) Hepsinin öldürülmesini emrederdim.”

Rasûlgllah SAS Hazretleri Kur’ân-ı Kerîm’de Raûf ve Rahîm diye tavsif ediliyor. Çok re’fetli, kalbi yumuşak, çok merhametli Rasûlüllah, niye öldürür?

Burada öldürmekten bahsediyor; onu izah etmem lazım.

Çünkü insanın zihnine takılır:

(*Fa'ktülû minhâ külle esvede behimin*) “O köpeklerden siyah olup da, siyahlığı çok kara olanları öldürün!”

(*Ve mâ min ehl-i beytin*) “Hiçbir ev halkı yoktur ki, (*yertebitûne kelben*) evine köpek bağlar, köpek besler, evinde köpek bulundurur: (*illâ nekasa min amelihim külli yevmin kîrâtun*) amellerinden, yaptıkları hayırlı işlerden her gün bir kırat eksilir, bir kırat miktarı noksanlaşır.”

Neden noksanlaşır? O köpeği bağladı, besliyor diye.

(*Illâ*) “İstisnası var, (*kelbe saydin*) av köpeği müstesna... (*Ev kelbe harsin*) Tarlayı bekleyen köpek müstesna... (*Ev kelbe ganemin*) Koyunu bekleyen köpek müstesna...”

“Hizmet görüyor, iş yapıyor; onlar müstesna... Böyle olmayan bir köpek ev sahibinin, ev halkının amelinde her gün bir kırat noksanlaştırır.”

Önce kıratı izah edelim. Kırat ne demek?

“—Hocam ben duydum ki benim tanıdığımın yüzüğündeki taş, dokuz kıratmış.”

Bu kırat, o kırat değil. O kırat aşağı yukarı, bir gramın beşte biri kadar bir miktardır. Meselâ, on kıratlık bir elmas taş ne demek? Aşağı yukarı iki gram filan demektir. O ayrı; kıymetli taş ölçüsü olan kırat ayrı. Hadîs-i şerîfte geçen kırat başka.

Bir başka hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz’e: “—Kırat ne kadardır?” diye sormuşlar.

Buyurmuş ki:

“—Cebel-i Uhud, Uhud Dağı kadar.”

Bir kırat, hadîs-i şerîfte geçen kırat, o elmascılıkta geçen kırat değildir.

Cebel-i Uhud nedir? Medine bir güzel hurmalık, ovalık, düz bir yerdir. Bir tarafında kara taşlıklar vardır, öbür tarafında başka şeyler vardır; vadi iki taraftan devam eder. Medine ovasının şimal tarafında, şimal-i şarkiyesinde, yekpare koca bir dağ vardır. Ovanın ortasında yekpare durduğundan *Uhud* denmiş, ehad kelimesi ile ilgili, tek..

Uhud dağı, yekpare, kocaman bir dağdır. Burada Büyük Çamlıca, Küçük Çamlıca bir arada düşünülse, biraz daha uzun veyahut Kayış Dağı ve arkası, o Aydos Dağı düşünülse, öyle bir dağ, yekpare büyücek bir dağ.

“O ev ahalsinin amelinden her gün bir kırat eksiliyor.” buyruluyor. Bu demektir ki: “Beslemeyin! Pek ihtiyaç yoksa köpek beslemeyin!”

Pekiye, acaba o zaman biyoloji ilmi çok mu gelişmişti? Zooloji ilmi çok mu gelişmişti? Araplar hayvanları çok mu iyi biliyordu?

Sonra acaba bu köpeğin anatomisini çok mu iyi incelemişlerdi? Köpeği kesmişler, biçmişler, mikroskopta incelemişlerdi de, onun faydalarını, zararlarını ansiklopedilerde okumuşlar, yazmışlar mıydı?

Hayır, hayır, hayır, hayır! Hiçbir şey yoktu ama Rasûlüllah, Allah’ın Rasûlü, Peygamber SAS Hazretleri; “Köpek beslemeyin!” diyor.

Aradan yıllar, yüzyıllar geçiyor, bir zaman geliyor, sonra ilim anlıyor ki köpek tehlikeli bir mahlûk. Bir kere köpeğin salyasında kuduz hastalığı var ki insanı öldürür; öldürücü bir hastalık bu, çok tehlikeli bir hastalık.

Sonra yine köpekte bir hastalık var ki o insana geçerse -parazit, vücut paraziti dediğimiz- insanda vücuda girip de yaşayan kurtlar meydana geliyor; onlar da insanın adalelerine yerleşiyor, felç yapıyor.

Köpekte böyle olduğu gibi, ona benzer şeyler hınzırda da var. Meselâ, birisi hınzırın etini yese o etin arasından, o kurtçuğun yumurtası mideye giriyor, midede yumurtanın kabuğu çatlıyor, kurt dışarıya çıkıyor, vücuda dağılıyor, felç yapıyor, beyne gidiyor, daha başka âzâlara gidiyor.

Onun için bizim dinimiz herkese karşı ölçülü, ilmî esaslara uygun hüküm koymuştur. Ne kadar isabetle söylemiş, ne kadar yerli yerinde söylemiş, ne kadar ilmî, ne kadar mantığa, ilme, irfana, yirminci yüzyıla uygun şey söylemiş. On dört asır önce, 1400 sene önce söylemiş.

Şimdi insan; “Köpek eti tehlikelidir, köpek beslemek tehlikelidir, kuduz yapar, bilmem ne yapar.” diyebilir.

“—Domuz eti içinde şu hastalıklar var.” diye doktorlar diyorlar.

Biz müslümanlar yemiyoruz da, Almanlar yiyorlar.

Ama ben geçenlerde Almanya'ya gitmiştim. Arkadaş bir gazete gösterdi, gazetede üç beş sütun, bir kocaman başlık yazı, domuz eti aleyhinde...

“—Bir haftadan beri, televizyonda domuz eti aleyhinde neşriyat yapıyorlar.” dedi.

Yiyorlar ama doktorlar;

“—Ey ahâli, yemeyin, zararlı!” diyorlarmış.

“—Domuz etinin zararları üzerine yapılan yayın bir haftadır devam etti.” dedi.

Almanlar, biz müslümanlar değil. Biz müslümanlar Almanya'ya gidip de Alman televizyonunda onlara konuşuyor değiliz. Almanlar laboratuvarda eti inceliyorlar, bu etin hasselerini anlıyorlar. Hayvanı inceliyorlar, hayvanın hasselerini, özelliklerini anlıyorlar, ondan dolayı; “Bu eti yemeyin!” diyorlar.

Bunu batı Yirminci Yüzyıl'da anlamış. Bizim dinimiz ne zaman söylemiş? 1400 yıl önce...

Fransa'daki o operatör profesör var ya, Moris Bükey, Kur'an'ı incelemiş; o zaman müslüman olmuş. Onun dediği doğru. O:

“—Biz ilim adamları Kur'an'ı 1400 yıl geriden takip ediyoruz, Kur'an önde...” diyor.

“—Neden önde?”

“—Çünkü bizden 1400 yıl önce, evvelden söylemiş.”

İlim bulduktan sonra söylemek hüner değil. 1400 yıl önce söylemiş; ilim, fen, teknik, teknoloji 1400 yıl sonra yürümüş, yürümüş, ilerlemiş.

Elektronik cihazlar çıkmış, mikroskoplar çıkmış, tıp ilmi gelişmiş, teşrih ilmi gelişmiş de, tam 1400 sene sonra söylüyor. İlim söyledikten sonra söylemek hüner değil.

Ama bir de başka acayip tezatlı şeye işaret edeyim ki, ilim söyledikten sonra aksini yapmaya ne dersiniz?

İlim söyledikten sonra ilme tâbi olmak lazım. İlim, “Köpek tehlikelidir, domuz eti zararlıdır, muzırdır.” dedikten sonra, Türkiye’de domuz eti yedirmeye çalışmak ne demek? O ne oluyor? Taassubun taassubunun taassubunun taassubu olur.

Biz el-hamdü lillâh ilme, fenne tâbiyiz. İlim ve fen bizim dinimizin bize emrettiği şeydir. İlim Çin’de bile olsa gidip alırız. Her müslüman ilim öğrenmekle emrolunmuştur. Peygamber Efendimiz’in zamanında Araplarda okuma yazma bilen yoktu. Koca Mekke-i Mükerreme’de okuma bilen, yazıyı okumasını bile n on yedi taneydi; alim demiyorum, okumasını bilen on yedi kişiydi.

Rasûlüllah geldi, Bedir Harbi’nin esir alınan müşriklerine:

“—Sen burada on kişiye okuma yazmayı öğret, serbestsin!” dedi.

Şu ilim aşkına bak! Kendi zevcelerine, Âişe-i Sıddîka Validemiz’e Kur’ân-ı Kerîm’i öğrettirdi. Kadınlar da erkekler de ilme sımsıkı sarıldılar, ilmi ilerlettiler.

İslâm geldikten sonra ilme çok büyük sevgi var. Bizim ilme saygımız sonsuzdur. İlim diyor ki:

“—İnceleyeceksin, arayacaksın, hakkı bulacaksın, hakka tâbi olacaksın!”

“—Baş üstüne!” diyoruz.

Bizim dinimiz ilme açıktır, ilmi teşvik etmiştir, ilimle müttefiktir, ilme de yüzde yüz uygundur. Hatta ilimden de ileridir. İlim İslâm’ın hak, doğru olduğunu, 1400 seneden sonra yavaş yavaş anlıyor; hem de kâfir iken, hıristiyan iken anlıyor da müslüman oluyor.

Bizim ilimde durumumuz böyle; ya bunların durumu ne? Herkes Mersin’e giderken bu tersine gidenlerin durumu ne?

Avrupa domuz etini yememeye çalışırken, bize domuz eti aşkını aşılamaaya çalışanlara ne dersiniz? Taassubun taassubun taassubu... Demek ki kafası bozuk.

Allah ıslah etsin. Dua edelim, Allah akıl fikir versin.

d. Köpeklerin Öldürülmesi

Diğer hadîs-i şerîf de bu hadîs-i şerîfin bir başka ifadesi:⁶

⁶ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XI, s.349, no:11979; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.III, s.136, no:2719; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.IV, s.330, no:2442; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.IV, s.63, no:6100; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XV, s.50, no:40040; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XV III, s.191, no:19186.

لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ، لَأَمَرْتُ بِقَتْلِ كُلِّ
أَسْوَدَ بَهِيمٍ؛ فَاقْتُلُوا الْمُعَيَّنَةَ مِنَ الْكِلَابِ، فَإِنَّهَا
الْمَلْعُونَةُ مِنَ الْجِنِّ

(طب. طس. ع. عن ابن عباس)

RE. 360/3 (*Levlâ enne'l-kilâbe ümmetün mine'l-ümemü, leemertü bi-katli külli esvede behimin, fa'ktülü'l-muayyinete mine'l-kilâbi, feinnehel-mel'ûnetü mine'l-cinni*)

“Eğer köpekler canlı gruplarından bir grup olmasaydı, öldürtölmelerini emrederdim ama etmiyorum. Kara, siyah olan ve gözlerinin üstünde ikinci bir göz varmış gibi siyah lekesi bulunanları öldürün! Çünkü onlar mel’undur ve cinlerin mel’unlarındanır.” diye rivayet edilmiş.

Biz köpek beslemeyi pek sevmeyiz. Ama bak ne güzel, dinimiz mantıklı, Peygamberimiz ne güzel istisna etmiş:

“—Eğer av köpeği ise beslenebilir. Eğer tarlayı bekleyen köpekse beslenebilir. Eğer koyuna bakan, kurttan koruyan köpekse beslenebilir.” diyor.

Ne kadar mantıklı. Hüküm koyuyor, kötölüğünü beyan ediyor ama istisnasını da söylüyor.

Avrupa’da böyle değil. Almanya’ya gittim, her Şeyi muntazam; sokakları, caddeleri tertemiz, yeŐillik, intizamlı, tıkır tıkır saatinde filan, güzel.

Köpeklerden nefret geldi. O kadar köpek; kkk, büyük, kocaman, eŐek gibi kocamanı, kedi gibi kkk. Bir kendisi ısırıyor, bir ona ısirtiyor.

“—Hans, gel.” diyor, otobüse biniyor. “Őu tarafta dur.” diyor, “Otur bakalım.” diyor, oturuyor, “Kalk” diyor, kalkıyor. Somya’da beraber, her Őeyleri beraber.

Hatta bir arkadaş dedi ki; “Hocam, bunlar çocuk besle mekten hoŐlanmıyor. Çocuęun derdi var, yetiŐtirilmesi zor. Çocuk beslemek yerine bir köpek ediniyorlar, sevgilerini ona tahsis ediyorlar; vakitlerini böyle rahat geçiriyorlar.”

İkinci vakti köpeğini alıyor, büyük parkları filan var, dosdoğru köpeğini gezdirmeye götürüyor. Lokantası var; köpek lokantası. Lokantaya götürüyor, ikram ediyor. Tasmayı çıkarmış, köpeği salıveriyor; “Hadi oğlum, oyna!” diyor, köpek parkta bir oraya koŐuyor, bir oraya koŐuyor.

Hani bir çocuk evden çıktı mı parka gidince neŐelenir ya onun gibi. Başka bir köpeğin yanına gidiyor ama terbiyeli.

Köpekleri bile çok güzel terbiye etmişler. Isırma, saldırma filan yok; söz dinliyor. Almancayı oęretmiŐler, gel dediği zaman geliyor git dediği zaman gidiyor. Evlerinin vazgeçilmez bir parçası hline gelmiş. Çok büyük bir tutkunluk var. Bizde pek oyle değildir.

e. Hüküm Vermenin Zorluğu

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁷

لِيَأْتِيَنَّ عَلَى الْقَاضِي الْعَدْلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَاعَةً،
يَتَمَنَّى أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي تَمْرَةٍ قَطُّ

(حم. عن عائشة)

RE. 360/4 (*Leye'tîne ale'l-kâdı'l-adli yevme'l-kıyâmeti sâatün, yetemennâ ennehû lem yakdı beyne isneyni fî temretin kattı*)

Hz. Aişe Validemiz'den; hâkimlik mesleği ile ilgili bir hadîs-i şerîf. Peygamber Efendimiz söylemiş de Hz. Aişe Validemiz bize naklediyor. O duymuş, duyduğu şeyi bize naklediyor:

(*Leye'tiyenne*) “Muhakkak ve muhakkak gelecek, mutlaka gelecek.” Nûn-u te'kid-i sakîle ile söylüyor.

Kime gelecek? (*Ale'l-kâdı'l-adli*) “Adaletli kadıya gelecek.”

Ama *ale'l-kâdî el-adli* diyor, *ale'l-kâdî el-âdil* demiyor.

Bu, Arapça bilenlerin anladıkları bir inceliktir ki *kâdî el-âdil* dese, adaletli kadı demek olur. *Kâdî el-adl* deyince, o zaman serâpâ, baştan aşağı adalet, çok adaletli, baştan aşağı adalet kesilmiş demek.

⁷ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V I, s.75, no:24508; Heysemî, *Mecmaü'z- Zevâid*, c.IV, s.344, no:6986; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V I, s.93, no:14989; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XV III, s.211, no:19234.

Adalet duygusu iliklerine işlemiş, rüşvet ne, haksızlık ne; babası gelse dinlemez, hakkı söyler, hakkı tutar.

İşte böyle serâpâ adalet kesilmiş bir kadıya bile gelecek. Ne zaman? (*Yevme'l-kıyâmeti*) “Kıyamet gününde.” Ne gelecek? (*Sâatün*) “Bir zaman gelecek.”

“Kıyamet gününde serâpâ adalet kesilmiş olan bir hâkime , bir kadıya bile öyle bir zaman, öyle bir saat gelecek ki, (*yetemannâ*) o kadı temennî edecek; (*ennehûlem yakdı beyne isneyni fîtemretin*) keşke iki kişi arasında bir hurma meselesinde bile, bir hurma ihtilafında bile hükmetmeseydim.’ diye temenni edeceği bir saat gelecek.”

Ne demek bu? Bir daha toparlayalım:

“Adaletli, serâpâ adalet kesilmiş olan bir kadıya kıyamet gününde mutlaka ve mutlaka öyle bir saat gelecek ki, o saatte o temenni edecek; ‘Keşke iki kişi arasında değil büyük meseleler, küçük bir hurma hususundaki ihtilafı halletmek için bile hükmetmeseydim.’”

Ne demek bu? Kadıların işi çok müşkül demek. “—E, ne yapalım? Ben kadı değilim.”

Hayır! Bu hadis-i şeriften bize de pay çıkar:

Bir; şu bakımdan pay çıkar. Biz de zaman zaman hükmederiz.

İki oğlumuz, kızımız arasında hükmederiz. İki komşu arasında hükmederiz. Meseleleri çözmek için fikirler ileri süreriz. Biz de kendi kendimize kadılık taslarız. Biz de bir şeyler yaparız; bir. Oradan bizi ilgilendiriyor.

Adaletli olacaksın, serâpâ adaletli olacaksın; yine de tir tir titreyeceksin.

İkincisi; İslâm'da adaletin ne kadar önemli, ne kadar değerli, kıymetli olduğu çıkıyor.

Hileli rüşvet almak; “İki tarafa da bakıp da hangisinden daha çok menfaat gelecek.” diye düşünmek veyahut “Bu benim tarafımdan, bu karşı taraftan, bu benim grubumdan, öteki karşı gruptan.” demek.

Adalet ettiğin zaman bile yine tehlike var; çok dikkat etmesi lazım.

“—Hocam, o zaman, hâkimliği bırakalım, çok tehlikeli, hiç yapmayalım.”

Öyle şey yok; o da yok. Eğer gelip de sana birileri; “Sen hâkimlik yapacaksın!” dedi mi, Allah'a sığınıp yapacaksın. Vazifeden kaçmak da olmaz. Sen kaçarsın, ötekisi kaçarsa o vazifeler de ihmal edilmiş olur.

Buradan çıkacak ders şudur ki:

“—Çok adalet edeceksin! Çok adaletli kadı'nın bile başı çok derde girecek, çok dikkat etmek lâzım!”

İslâm'da adalet çok muhteremdir. Adaleti saptırmamak için herkese çokça hizmet düşer.

Mesela nasıl düşer? Sen de rüşvet vermeyeceksin, hâkimlerin ahlâkını bozmayacaksın! sen de adalete razı olacaksın.

وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ

(*Ve lev alâ enfüsiküm evi'l-vâlideyni ve'l-akrabîn*) “Kendinizin aleyhinde bile olsa, annenizin babanızın bile aleyhinde olsa, akrabalarınızın bile aleyhine olsa, adaletle hükmedin, adaletten ayrılmayın!” (Nisa,4 /135)

Hak hüküm tecelli edeceği zaman, senin de aleyhine olsa, ananın babanın da, yakınlarının da aleyhine olsa adaleti tercih edeceksin, doğru söyleyeceksin.

İcabında; “Evet, maalesef bu oldu, istemezdim ama böyle oldu.” diyeceksin. “Bu benim babamdır.” diye onun lehine yalancı şahitlik yapmayacaksın mesela.

Adalet çok önemli!

العدل أساس الملك.

(*El-adlü esâsü'l-mülk*) “Adalet egemenliğin temelidir.”

Ne demek, kısacası nedir? İnsanlar idare ediliyorlar, idare mekanizması var. Grup halinde olunca idare edilmesi lâzım. Şehirler, memleketler teşekkül etmiş, devletler teşekkül etmiş, bir idare mekanizması da var. “Bu idare ve bu hâkimiyet, bu idareyi yapmak ancak adaletle olur.” demek.

Başarılı idareler adalet temeli üzerinde yükselir. Adalet olmadı mı temeli olmayan bina ne olursa öyle olur. Adalet olmadı mı devletler yıkılır. Bizim büyüklerimiz bunu kısaca herkesin anlayacağı gibi şöyle anlatmış:

“—Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.” demiş. Adaletsiz ya, o zaman ondan kıyamet kopar.

“Hem bildiğimiz mânâda kıyamet öyle kopacak, bu dünyanın sonu öyle gelecek hem de insanların arasında kavgalar, gürültüler çıkar da küçük küçük kıyametler kopar, binlerce kıyamet kopar. Hercümerc olur, cemiyet kaynaşmaya başlar.” demek.

Adalete çok dikkat etmemiz lâzım, adalete çok yardımcı olmamız lâzım. Hak bir şahitlikten kaçmamamız lâzım. Birisi haksızlık yaptığı zaman o haksızlığı himaye etmememiz lâzım!

Bakın, bu hususta bir misal vereyim:

Birisi Yugoslavya’dan İsviçre’ye gitmiş. İsviçre’ye yerleşmiş bir akrabasına misafir olmuş. O da demiş ki:

“—Bugün tatildir, dağlara çıkalım.”

Dağlara çıkmışlar. Arabayı bir kenara park etmişler, gezinmişler. Çayırılık kısım da varmış, tepelik kısım da varmış, dere kısmı da varmış, kenarda meyve ağaçları da varmış. Meyve ağaçlarında güzel güzel elmaların sarktığını görünce, İsviçre’ye

Yugoslavya’dan gelen misafir, uzanmış bir elmayı koparmış, yemiş.

Akşam eve dönmüşler, kapı çalınmış:

“—Burada Yugoslavya’dan gelen filanca isimli birisi var mı?”

“—Var.”

“—Beş yüz lira para cezası!”

İsviçre frangı. “Şu kadar frank para cezası.

”Neden?

“—Sen dağ başındaki filanca mevkide sana ait olmayan bir ağaçtan elma kopardın, yedin. Onun için bu kadar ceza.”

Adam utanmış, sıkılmış, çıkarmış, o cezayı polise ödemiş. Polis gitmiş.

Sonra evde otururlarken kendi aralarında; “Ya, Allah Allah! Bu polis bunu nereden öğrendi? Kimse yoktu, dağ başı, ıssız bir yerdi. Bir sen vardın, bir ben vardım.”

Ev sahibi demiş ki:

“—Benim olmam yetmiyor mu? Benim var olmam kâfi değil mi?”

Ev sahibi ihbar etmiş:

“—Benim misafir elma çaldı, elma kopardı.” diye, o ihbaretmiş.

Bak, bu bize göre kalleşlik. Öyle deriz:

“—Vay, ev sahibi böyle yapar mı?” Tabi daha güzeli, deseydi ki:

“—Koparma, yasaktır, günahtır.”

Biz öyle derdik. Bizim eski Osmanlı terbiyesi:

“—Sakın ha koparma, günahtır. Sana ait olmayan bir şeye nasıl elini sürersin?” derdik, biz de söylerdik. İslâmî terbiye onu gerektirir. Şimdi söylersen; “Canım olur mu, evine misafir gitmişim, söylüyor!” denir.

İşte öyle yaptıkları için cemiyetlerinde bir intizam var, haksızlık olmuyor. Suçlu insanı himaye etmiyorlar. Önemli bir şeydir; bilmiyorum anlatabildim mi?

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi her hususta âdil kimse le r eylesin...

f. İnsanların Kalplerinin Bozulması

Bu hadîs-i şerîf de bize dünyanın bozulma zamanına, âhir zamana ait bilgi kazandıran, mâlumât veren bir hadîs-i şeriftir:

لِيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الْأَعَاجِمِ.
قِيلَ: وَمَا قُلُوبُ الْأَعَاجِمِ؟ قَالَ: حُبُّ الدُّنْيَا، سُنَّتُهُمْ
سُنَّةُ الْأَعْرَابِ، مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ رِزْقٍ جَعَلُوهُ فِي
الْحَيَوَانِ، يَرَوْنَ الْجِهَادَ ضَرَرًا، وَالصَّدَقَةَ مَغْرَمًا

(الطبرانی عن ابن عمرو)

RE. 360/5 (*Leye'tiyenne ale'n-nâsi zemânün kulûbühüm kulûbü'l-acemi. Kîle ve mâ kulûbü'l-acem? Kâle: Hubbü'd-dünyâ, sünnetühüm sünneti'l-a'râbi, mâ etâhüm min rızkin cealehû fi'l-hayevâni, yerevne'l-cihâde dararan, ve's-sadakate mağramen*)

Kim rivayet etmiş? Abdullah ibn-i Amr ibnü'l-Âs rivayet eylemiş. Peygamber Efendimiz SAS buyuruyor ki:

(*Leye'tiyenne*) “Mutlaka ve mutlaka olacak ve gelecek. (*Ale'n- nâsi zemânün*) İnsanlara, şu insanların üzerine bir zaman mutlaka ve mutlaka gelecek ki, o zamanda.” Kulûbühüm kulûbü'l- acemi. “Kalpleri yabancı kalbi olacak, yabancı insan kalbi olacak.”

Peygamber Efendimiz bunu kime hitaben söylüyor? Ashâbına, mü'minlere karşı söylüyor. İman etmiş kimselere, Allah'a mûtî insanlara söylüyor.

Acem dediği, o zaman kimler? Mü'minlerin dışındaki yabancılar.

“Öyle bir zaman mutlaka gelecek ki insanların kalpleri yabancı insan kalpleri gibi olacak.”

Ashâb-ı kirâm; “Yabancı insan kalpleri nasıl olur?” diye merak etmiş ve sormuşlar: (*Yâ rasûla'llah! Ve mâ kulûbü'l-acem*) “Bu yabancı kalpleri ne demek oluyor?”

Acem kalbi ne demek? İranlı demek değil, Arabın dışındakilere acem derler, yabancı mânasına... Nasıl olur bu kalpler?

(*Kâle*) Diyor ki: (*Hubbü'd-dünyâ sünnetühüm*) “Dünyayı sevmek, onların itiyatlarıdır, tutturdukları yollarıdır.”

“—Bu dünya sevilmez mi hocam? Bak dağları var, Boğaziçi var, çamları var, Çamlıca'sı var, denizi var, plajı var, meyveleri var, sebzeleri var, parası pulu, binaları, güzel yerleri var.”

Bu dünyadan maksat dünyalık; dünyalıkları sevmek. Bu dünyada kalacak olan şeylere insanın gönül bağlayıp da âhireti unutmaması.

Nice bir besleyesin, bu kadd ile kâmeti Düştün dünya zevkine, unuttun kıyameti.

dediği gibi Yunus'un, bu dünyanın zevkine düşer de insan, zevk ü safahate düşer de âhireti unutursa, hesabı kitabı unutursa, bir gün gelip de Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin huzurunda kendisine bir bir yaptıklarının sorulacağını unutursa, işte o zaman o dünyaya, dünyalığa dalmış olur; yemeye içmeye dalmış, zevk ü sefaya dalmış olur. İşte makbul olmayan bu.

Yoksa insanın bir manzarayı görüp de “Oh, maşaallah, ne güzel yaratmış Allah! Maşaallah, ne güzel havası var, şu manzaranın güzelliğine bak, şu boğazın letafetine bak! Şu ç içe ğin kokusunun hoşluğuna bak!” der.

Sahibini bilirse makbul bile olur.

“—Ne güzel yaratmış Mevlâ!” dersen makbul olur.

فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

(المؤمنون: ١٤)

(*Fetebâreke'llâhu ahsenü'l-hâlikîn*) [Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.] (Mü'minîn, 23/14)

Bir köylü dahi bir sarı çiçeği alır; bakar bakar da gözle ri şıp ır şıpır yaşarır. Bir profesörden daha üstün. O çiçeğe bakıyor da onun Halik'ını düşünüyor; ona hasretinden, ona sevgisinde n, o na hayranlığından gözlerinden yaşlar boşanıyor.

Az bir duygu mu? Gayet kıymetli bir duygu.

İşte dünyayı sevecekler; âhireti unutacaklar, hesabı kitabı unutacaklar, bu dünyanın zevkine, sefasına dalacaklar; mesuliyet yok, ölçü yok, adalet yok, paldır küldür bir yaşayış...

Bu yol, bu gidiş kimlerin yoludur? (*Sünnetü'l-a'râbi*) Bedevilerin yoludur. Mektep medrese görmemiş, medeniyet görmemiş dağlıların, çöllülerin yoludur, İlimden irfandan uzak kalmış insanların yoludur. İslâm'da bedevîlik makbul değil.

Bedevîlik niye makbul değil? "İlim irfan yok." diye makbul değil. Hadis-i şerifte geçiyor ki:

"Köyde yaşayan insan, şehirde yaşayan insana nisbetle, cennete beş yüz sene geriden gelecek."

Köy daha iyi değil mi? Sakin, günah yok, eğlence yok, bar yok, pavyon yok filan.

O tarafı değil. İlim irfan şehirde; hoca var, profesör var, kitap var, kütüphane var, soracağın şey var, mektep var, medrese var. İlim irfan insanı Allah'a iyi kulluk etmeye yönelten vasıta. Onlar orada çok, öbür tarafta yok. İnsan kaş yapayım derken cahillikle göz çıkarır.

Onun için hadîs-i şerîfte öyle geçmiş.

Tabii, Peygamber Efendimiz'in yanına gelmemiş, dağda bayırda kalmış, sadece deve gütmekle vaktini geçirmiş, bir şeyden haberi yok; bu insanlarda iyi duygular gelişir mi? Gelişmez.

Onun için onlara bedevî, bedevî âdeti diyor. Şehre gelip de medenileşince, İslâm'ı öğrenince kıymetli.

Peygamber Efendimiz zamanında bedevilerden üç kişi geldi.

“—Hastayız ya Rasûlallah!” dediler. Peygamber Efendimiz de;

“—Gidin, filanca yerde, Beytülmal’in develeri var, sütlerini için, iyi olun.”

Oraya gittiler, bedevî adam; yetişmemiş, ham. Orada develerin sütlerini içtiler. Bir zaman sonra iyileştiler. İyileşince, deve çobanlarını öldürdüler, develeri çaldılar, gittiler. Ya o sana iyilik yapmak istedi, anlasana... O sana iyilikti, oraya gönderilmen lütuftu, develerin o sütlerinden içtin, istifade ettin. Rasûlüllah Efendimiz de yakalattı, cezalandırdı tabi.

Bak, cahillik, cahillerin âdetidir demek bu. Dünyaya meyletmek, ilim irfan, İslâm bilmeyen cahillerin âdetidir.

Arifler ne yapar? Arifler ebedî hayatı gözler. Bu dünya altmış sene, yetmiş sene, seksen sene... Arif isen ebedî, sonsuz, binlerce milyonlarca sene sürecektir olan hayatını imar etmeye bak. Burası bir imtihan dünyası, burası bir tarla; burada ekeceksin, orada biçeceksin.

Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا

قَدَّمَتْ لِغَدٍ

(الحشر: ١٨)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû*) “Ey iman edenler! (*İtteku'llah*) Allah'tan korkun! (*Veltenzur nefsün mâ kaddemet li-gad*) “Kişi ahirete şimdiden ne gönderdiğine baksın!” (Haşr, 59/18) diyor.

Kişi baksın, yarına ne gönderiyor? Sen bugün yarına ne gönderdin?

“—Bilmem, nereden gönderilir, nasıl gönderilir, ne gönderecektim hocam?”

Ahirete sevap gönderilir, hayır gönderilir, takvâ gönderilir, ihlâs gönderilir, sâlih amel gönderilir, insanların hayır duası alınıp da o gönderilir.

Bugün sabahtan beri onlardan ne yaptın? Kimin gönlünü yaptın? Kime ne hayır işledin? Hastayı mı ziyaret ettin? Fakire sadaka mı verdin? İki dargının arasını mı barıştırdın? Karı kocayı birbirleriyle iyi geçime mi sevk ettin? Ne yaptın? Ne hayırlı iş yaptın? İnsanlara faydalı ne iş yaptın? İşte o ahirete gider.

(*Ve'l-tenzur nefsün mâ kaddemet li-gad*) “Yarına şimdiden ne gönderdiğine bir baksın!” buyruluyor.

Burası öyle bir yer, bir fırsat. Yoksa burası oturup da yan gelip yatılacak bir yer değil, çalışma yeri burası... Nasıl mektepte çocuklar sene içinde çalışıyorlar da tatilde zevk yapıyorlarsa, gezip tozuyorlarsa; burası çalışma yeri, ahiret safa yeri... Burad a çalışacaksın. Eğer burada zevke sefaya dalarsan, imtihanları kazanamazsın!

Çocuk futbola alıştı, sinemaya alıştı, gezmeye alıştı, kumara alıştı, eğlenceye alıştı; dersin başına oturamıyor, çalışmıyor, zevkte. Ne olur?

Sınıfı geçemez, hayatta başarı sağlayamaz.

Filanca dükkân sahibi, dükkânı ihmal etti; gitmiyor, çalışmıyor, her gün kahvede... Ne olur? İflas eder. Onun gibi.

Burası çalışma yeri, ahireti kazanma yeri... Arifler ahireti gözetir; cahiller bu dünyaya hiç ölmeyecekmiş gibi, tırnaklarını geçirmiş gibi yapışırlar. Ama tırnakları söküle söküle buradan çekilip alınırlar. Çalı çıkartılır gibi çatur çatur yine buradan sökülüp alınır.

Bu dünyada ebedî kalmayı çok insanlar istemiş. Firavunlar; “Ebedî kalalım!” diye kendilerine Beyazıt kulesinin ikisi kadar, 147-150 metre yüksekliğinde taş yığmışlar, ev yapmışlar. Ehramlar yapmışlar. Ne olmuş? Sağ kalmışlar mı?

Arifler ahireti düşünür. Allah bize hakiki ilmi, irfanı ihsan eylesin...

Peki bu dünyayı sevip de, bu dünyaya meyletmek kimin işiymiş? Cahillerin işiymiş, (*sünnetü'l-a'râb*) bedevîlerin işiymiş; mektep medrese görmemiş, dağlıların, çöllülerin işiymiş.

(*Mâ etâhüm min rızkin cealehû fi'l-hayevân*)
“Kendilerine bir rızık gelirse, onu hayvana verirler.”

Bakın, ahir zamanın huylarını anlatıyor: Birisi neydi? Kalpleri acem kalbi gibiydi, dünyayı severlerdi; âdetleri, töreleri, cahil insanların töreleri gibiydi. İkincisi, kendilerine bir gıda, rızık geldiği zaman, (*cealehû fi'l-hayevân*) hayvana verirler, hani adamın köpeğine yedirdiği gibi. Tam zamanımızı anlatıyor.

(*Yerevne'l-cihâde darâran*) “Allah yolunda cehd sarf etmeyi, cihad etmeyi zarar görürler.”

“—Ne lüzumu var yâ, otur oturduğun yerde, hiç değer mi uğraşmaya? Otur otur, rahatına bak!” derler.

(*Ve's-sadakate mağramen*) “Zekâtı da borçlanmak görürler.”

“—Eyvah, bizim malımızdan bir miktar daha azaldı! Zekât verirsek malımız azalır, borca düşeriz, parasız pulsuz kalırız.” gibi görürler.

Demek ki iman gitmiş, gönülleri dünyaya bağlanmış, rızkın kadrini kıymetini bilmiyorlar, israfa sürüklenmişler, cihad etmiyorlar. Halbuki cihad, bu dinin amellerinin zirvesidir, en kıymetli şeydir; her müslüman cihad edecek.

Türkiye’de kaç tane hoca var? Az... Hepimiz cihad edeceğiz. Hepimiz Allah yolunda çalışacağız, gayret sarf edeceğiz. İslâm’ın güzel âdetlerini herkese öğreteceğiz.

“—Efendim, ben herkese nasıl öğreteyim?”

Evindekilere öğreteceksin. Evindekilere sözün geçmez mi? Kardeşine sözün geçmez mi? Komşuna sözün geçmez mi? Çalıştırdığın çırağa sözün geçmez mi? Bir insanı kazansan kârdır. Hepimiz cehd sarf edeceğiz. Cihad demek, “cehd sarf etmek.”

Kâfirler, müslümanları bastırmak için cehd sarf ediyorlar. Biz de basılmamak için cehd sarf edeceğiz. Cihad, müşâreket ifade eden bir kelimedir; “karşılıklı gayret sarf etmek.”

Düşman neye gayret sarf ediyor?

“—Anadolu’dan da sürsem de, esir etsem!” diye.

Sen neye gayret edeceksin? İrzını, namusunu, vatanını, haysiyetini, iyiliğini, imanını korumaya gayret sarf edeceksin. O da gayret sarf edecek.

Bu cihad sözünün altında çok ince mânalar var. Deniyor ki, denmek isteniyor ki sizi şu güzel imandan ayırmak isteyen maddî, mânevî düşmanlar var:

Maddî düşman mâlum; çepeçevre kuşatmış, silahlanıyor, hazırlanıyor, hücum edecek. Manevî düşman; şeytan, dünya sevgisi, insanın nefsi, nefis, içimizden, içimiz, kendimiz.

Onun için cehd sarf edeceğiz. Onun için nefisle uğraşmaya da *cihad-ı ekber* demiş Peygamber Efendimiz.

Nefisle nasıl uğraşılır? Nefis sana der ki:

“—Yan gel yat!”

Akıl da der ki:

“—Hayır, kalk, çalış!”

Nefsin karşısına çıkacaksın, dinlemeyeceksin, aklın dediğini yapacaksın.

Nefis sana der ki:

“—Çok çalışma, bedavadan kazan! Şöyle bir kestirme yol var, böyle yaparsan başkalarının parası cebine otomatikman girer, hiç zahmetsiz girer.”

Akıl da der ki:

“—Yok, o iş haram, yasak, bu taraftan alınının teriyle çalış! Alnının teriyle çalışıp kazandığın helâl rızık sana fayda verir,

Allah bereket verir, onun hayrını görürsün; öbürünün hayrını görmezsin. Haramdan milyonlar kazanırsın, bir evin olmaz, olan da gider. Helâlden küçücük küçücük paralar nasıl bir araya gelir, bilemezsin; Allah sana bir sıcak yuva verir, daha rahat edersin. Harama dalma, helâlinden ye!”

İşte nefisle uğraşmak, işte cihad...

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi İslâm'ın özüne vakıf kimseler eylesin... Dünyayı hedef alıp da ahireti unutan cahillerden etmesin... Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin bize verdiği rızıkların, nimetlerin kadrini, kıymetini bilmeyi nasib etsin... İsrâf ettirmesin...

Cihadı, din uğruna gayret sarf etmeyi, uğraşmayı, çalışmayı bizim mesleğimiz etsin... Ve Allah yolunda zekât vermek, hayr u hasenât yapmak bize hoş gelsin; bir borçlanmak gibi, bir ters iş gibi gelmesin... Allah'ın emirlerinin tatlılığını, güzelliğini idrak etmeyi Allah cümlemize nasib eylesin...

Fâtiha-ı şerife mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

03. 1983 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

